

Tonio Veres

POVIJESNO ZNAČENJE ALBERTA VELIKOG

Tema ovog prvog predavanja na našem simpoziju glasi: »Povijesno značenje Alberta Velikog«. Pod povijesnim značenjem Alberta Velikog mislim u prvom redu na onu epohalnu prekretnicu koju je Albertovo djelo izvelo u filozofiji, teologiji i prirodnim znanostima u 13. stoljeću. Ali također imam u vidu duboke i dalekosežne utjecaje toga djela kroz minulih sedam stoljeća do danas, kao i nove šanse koje se otvaraju pred Albertovim djelom u suvremenom i budućem svijetu. Pokušamo li pristupiti Albertu s ovoga cjelovitog povijesnog stajališta koje obuhvaća sve tri dimenzije vremena — tj. prošlost, sadašnjost i budućnost — moći ćemo dokučiti ne samo teorijsku istinu njegova djela nego će nam se također pružiti prilika da se uključirho u povijesno zbivanje koje ta istina pokreće. Istom će tada izići na vidjelo i konačni smisao ovoga simpozija, jer on nije priređen prvenstveno zato da se sasma obredno ili akademski proslavi 700. obljetnica smrti Alberta Velikog, nego mu je svrha obogatiti našu Crk\`u i domovinu jednim novim pokretom i novom zbiljom.

Ostvarenje toga pothvata očigledno nadilazi ne samo mogućnosti ovoga predavanja nego i cijeloga simpozija koji želi biti samo početak, a ne već gotova stvarnost. Od ovoga simpozija može se razložno očekivati jedino to da postavi neke temelje i ukaže na neke ciljeve albertovsk t>bnove u nas. A nužan preduvjet te obnove jest da upoznamo izvornu veličinu Albertove osobe i djela, jer on je kroz minula stoljeća nerijetko bio izobličavan te ga većina ljudi više poznaje kao magičara i alkemičara nego kao filozofa, teologa i prirodoznanstvenika; više kao legendarnu osobu nego kao zbiljskog čovjeka ovoga našega povijesnog svijeta. Stoga je glavna zadaća ovoga uvodnog predavanja da strese tu nepotrebnu legendarnu prašinu s Alberta života i djela i da ga prikaže u njegovoj nepatvorenoj povijesnoj istini.

1. *Albert u svome vremenu*

Svi dokumenti 13. stoljeća svjedoče da su Albertovi suvremenici bili osupnuti njegovom veličinom. Jedni ga spominju kao »velikog filozofa« (magnus philosophus), drugi kao »velikog propovjednika« (magnus praedicator), a glasovito ime »Albert Veliki« (Albertus Magnus) bez ikakva dodatka prvi put je zabilježeno 1260. godine.¹ Henrik iz Herforda koji ga je upoznao u Anagniju na papinskom dvoru, naziva ga »najsjašnjim suncem svih filozofa čitavog kršćanstva« (Philosophorum omnium totius christianitatis sol praeclarissimus)² i tvrdi da bi on bio sposoban ponovno napisati sva filozofska djela prošlosti kad bi slučajno nestala.³

Prema jednom kroničaru nitko se poslije Salomona ne može usporediti s Albertom u mudrosti, a njegov učenik Ulrik iz Strassburga piše da je bio »čovjek upravo božanstven u svakom znanju te se s pravom može nazvati zapanjujućom pojavom i čudom našega vremena« (Vir in omni scientia adeo divinus, ut nostri temporis stupor et miraculum congrue voćari possit).⁴ Čak i Roger Bacon, njegov veliki suparnik, priznaje da ga valja smatrati tvorcem filozofije u latinskom svijetu, da je uživao najviši znanstveni ugled poput Aristotela, Avicene i Averoesa, štoviše, da »nikada nijedan čovjek u nauci nije imao takav autoritet kao on. Ni Krist, naime, nije dospio do toga stupnja budući da je i on za života bio odbačen zajedno sa svojom naukom« (Nam sicut Aristoteles, Avicenna et Averroes allegantur in scholis, sic et ipse; ed adhuc vivit et habuit in vita sua auctoritatem quam numquam habuit homo in doctrina. Nam Christus non pei'venit ad hoc, cum et ipse reprobatus fuerit cum sua doctrina in vita sua).⁵ Takva su priznanja odavali Albertu i humanisti renesanse, inače nepomirljivi neprijatelji skolastičara. Tako Giordano Bruno u jednom govoru održanom u Wittenbergu 1588. postavlja pitanje: »Tko je u ono vrijeme bio sličan tome Švabi, Albertu Vehkom? Nije li on nadvisio... i samoga prvaka Aristotela?« (Alberto Magno Suevo illi quis eodem tempore simihs? An non ipse principe Aristotele ... exstitit ille superior?)⁶

Ovih nekoliko navoda nedvosmisleno jasno pokazuje da je Albert u 13. stoljeću znatno nadilazio ugledom sve svoje suvremenike, pa i samoga Tomu Akvinskog. Ta je činjenica tim značajnija što 13. stoljeće nije oskudijevalo velikim ljudima i stvaralačkim sposobnostima, nego je, naprotiv, bilo doba općeg vrenja, nevjerojatne misaone prodornosti i praktične poduzetnosti. To je vijek znamenitih teologa Aleksandra Haleškog, Bonaventure i Tome, filozofa Sigerà iz Brabanta i Boecija iz Dacije, znanstvenika Rogera Bacona, Witeloa i Dietricha iz Freiberga,

¹ » Usp. MARTIN GRABMANN, *Der Einjuss Alberts des Grossen auf das mittelaerliche (h-islesleben, u Mittelalterliche Geistesleben*, sv. II, str. 336, Hildesheim — New York 1975.

² Usp. HENRICUS DE HERFORD, *Chroticon*, str. 196.

³ Usp. *De statu Curiae*, vv. 879—882.

⁴ Usp. ULRICUS DE ARGENTINA, *Summa de bono*, lib. 4, tract. 3, c. 9.

⁵ Usp. J. S. BREWER, *Fr. Rugeri Bacon opera . . .*, str. 30. — U posljednjoj rečenici pri-mjećuje se suparnički žalac.

⁶ Usp. JORDANI BRUNI NOLANI, *Opera latine conscripta*, I, 1, str. 16, 17, Ncapoli 1879.

svjetskog putnika Marka Pola, graditelja monumentalnih gotičkih katedrala i utemeljitelja velikih evropskih sveučilišta. Doista, cijela je ljudska zajednica tada bila zahvaćena dubokim promjenama te se mnogima činilo da se obistinjuje nagovještaj opata Joakima iz Fiore (1130 — 1202) prema kojemu bi upravo u 13. stoljeću trebalo da počne treće i posljednje razdoblje svjetske povijesti, tj. doba Duha Svetoga, poslije kojega slijedi svršetak svijeta. Dapače bilo je i onih, kao npr. Vihm iz Saint-Amoura i Gerard iz Abbevillea, koji su tvrdili da je svršetak svijeta zapravo već pred vratima jer se posvuda javljaju čudna znamenja apokaliptičkog razdoblja, varavi izumi, krive nauke i brojni lažni proroci — franjevci i dominikanci — na čelu s Antikristom. Eto, u tom velikom i veoma uzburkanom 13. stoljeću Albert je doživio izuzetnu čast da su ga suvremenici nazivali »Velikim« u pravom i punom smislu riječi.

Nema sumnje da je ta osebujna Albertova veličina jedan od glavnih razloga raznih legendarnih deformacija kojima su se krivotvorili njegov život i njegovo djelo. Kad naime ljudi ne mogu dokučiti nečiju stvarnu veličinu, onda ga mistificiraju, pretvaraju u tajanstveno čudovište. Možda je Toma Akvinski jedini čovjek koji je uistinu poznao Albertovu veličinu i njezine granice, ali on o tome nije nikada govorio ni pisao, nego je cijelim svojim djelom jednostavno nastavljao njegovo djelo. Stoga je prijeko potrebno da na temelju postojećih dokumenata bar u bitnim crtama prikažemo povijesni lik Alberta i izložimo doktrinarni sadržaj njegova djela. Pogledajmo najprije neke važnije činjenice iz života!

Albert je po svoj prilici rođen 1193. godine u malom gradiću Lauingenu na Dunavu u Švapskoj, udaljenom pedesetak kilometara od Augsburga i Ulma. Ne potječe od plemićke obitelji von Bollstadt (ili Boilstädt), kako se donedavno tvrdilo, nego mu je otac bio upravitelj tuđih feudalnih dobara (ex militaribus).¹ Tvrdnja o Albertovu plemićkom podrijetlu prvi put se pojavila 1488. godine u djelu *Legenda Litteralis Beati Alberti Magni* Rudolfa iz Nijmegena.² Tu tvrdnju treba definitivno odbaciti jer nepotrebno i tendenciozno opterećuje Albertovu osobu.

Albertovo djetinjstvo i mladost gotovo su nam potpuno nepoznati jer kroničari nisu o tome ništa zabilježili. Nekoliko kratkih vijesti nalazimo u samim Albertovim djelima, osobito u onima s područja zoologije, iz kojih se vidi kako je od ranog djetinjstva budnim okom promatrao životinjski svijet i pozorno osluškivao cijelu prirodu. Početke školske izobrazbe mogao je primiti u obližnjim školama u Augsburgu, Donauwörthu ili Gundelfingenu, ali pouzdam podaci o tome nisu sačuvani. Godine 1222. nalazi se u sjevernoj Italiji, ali ni o tome boravku ne znamo ništa određeno, osim da je te zime doživio katastrofalni potres koji je — kako kaže — drmao Evropom od Njemačke do Grčke i razorio mnoge gradove Lombardije.

¹ Usp. HERIBERT CHRISTIAN SCHEEBEN, *Albertus Magnus*, str. 24, Köln 1955. — Scheeben upozorava da izraz »ex militaribus« u danom slučaju ne valja doslovno prevesti »iz vojničke« ili »viteške« obitelji.

² Usp. ADOLF LAYER, *Albert von Boilstädt oder Albert von Lauingen?*, u *Albert von Lauingen, 700 Jahre + Albertus Magnus*, str. 46, Lauingen 1980.

Prvi pouzdani podatak o Albertu potječe iz 1229. godine kada ga susrećemo kao studenta na sveučilištu u Padovi, gdje mu je živio jedan stric. Ovdje je studirao filozofiju, tj. sedam slobodnih umijeća, medicinu i možda pravo. Padovansko sveučilište u ono vrijeme nije imalo teološkog fakulteta pa, prema tome. Albert tada u svojoj 37. godini života još nije imao u vidu neko duhovno zvanje. Međutim, uskoro je upoznao glasovitog dominikanskog propovjednika Jordana Saksonskog, vrhovnog starješinu reda, te je pod njegovim utjecajem, nakon izvjesnog oklijevanja, s devetoricom drugih studenata stupio u dominikanski red. Mlađi Albertov brat Heinrich također je ušao u dominikanski red, te je šezdesetih godina bio starješina (prior) samostana u Würzburgu, ali o njemu se ne zna ništa pobliže. Budući da je po narodnosti bio Nijemac, poslan je, prema tadašnjim propisima, u matični samostan njemačke provincije u Köln da obavi godinu kušnje i završi teološki studij. Nakon završetka studija 1234. godine bio je zaređen za svećenika, zatim je premješten u novoosnovani samostan u Hildesheimu da kao znanstveni savjetnik (lector conventus) pomaže ostaloj braći u apostolskom radu. Tu je funkciju obavljao također u Freiburgu im Breisgau, zatim u Regensburgu i napokon u Strassburgu. U to vrijeme glas o Albertovim neobičnim sposobnostima proćuo se već širom Evrope te je na generalnoj izbornoj skupštini reda 1238. godine bio kandidat za vrhovnog starješinu. No budući da se francuski birači nisu mogli složiti s Nijemcima, izbor je pao na Španjolca Rajmimda iz Pennaforte.

Time su se u stvari pred Albertom otvorile perspektive intenzivnog znanstvenog rada. No više je nego zanimljivo primijetiti da se prvi Albertovi radovi nisu odnosili na filozofske, teološke ili prirodoslovne teme, nego na jednu ljudsku osobu, tj. na Mariju, Kristovu majku. On je u njoj gledao živi i utjelovljeni sažetak čitavog kršćanstva te je smatrao da polivalama i napisima o Mariji najuspješnije pridonosi navješćivanju kršćanske poruke ljudima. Tako je u Strassburgu sastavio poznate *Pohvale u čast blažene Djevice Marije* (De laudibus beatae Virginis Mariae) i tumačenje Anđeoskog pozdrava. Ali uskoro se Albert počeo sustavno baviti i filozofsko-teološkim problemima te je napisao *Raspravu o naravi dobra* (Tractatus de natura boni) i *Sumu a stvaranjima* (Summa de creaturis) u pet dijelova.«

Oko 1242. godine bio je pozvan za pomoćnog predavača (baccalarenza) na Pariško sveučilište što je predstavljalo važnu prekretnicu u Albertovu životu. On je, naime, bio prvi stranac koji je postao članom profesorskog zbora Pariškog sveučilišta pa je kao takav dobio ime »Albertus Teutonicus« (Albert Nijemac). Kao znanstveno središte tadašnje Europe Pariško sveučilište mu je omogućilo da se upoznata sa svim značajnim gibanjima svoga vremena, osobito s nezaustavljivim prodorom aristotelizma u kršćanstvo, što je u cijeloj Crkvi izazivalo velike strepnje i nemire. Samo je Albert pronicavo shvatio da

• To su: 1. o četirima istodobnostima (De quattuor coaequaevis), tj. o tvari, vremenu, ognjenom nebu i anđelima; 2. o čovjeku (De homine); 3. o dobru ili o krepostima (De bono ili de virtutibus); 4. o svetinjama (De sacramentis) i 5. o utjelovljenju (De incarnatione).

Aristotel ne predstavlja pogibelj za kršćanstvo nego, naprotiv, šansu za obnovu. Kršćanstvo, naime, nije vjera nekakvog platonskog preziranja ljudskog tijela i materijalnog svijeta nego je vjera utjelovljenja Boga i uskrsnuća tijela. Prema tome, Aristotelov realizam *može* izbaviti kršćanstvo od gnostičkih stranputica, kadar je obasjati ljudskom istinom neke bitne tajne kršćanstva. Stoga je Albert odlučio da sa svojim učenicima prouči Aristotelova sabrana djela i priopći njihovu poruku kršćanskom svijetu: »Naša je nakana da upoznamo latinski svijet sa svim spomenutim dijelovima filozofije (prirodnom filozofijom, metafizikom i matematikom)...« (Nostra intentio est omnes dictas partes (physicam, metaphysicam et mathematicam) faceré Latinis intelligibiles).»"

Sa sličnom je namjerom nastupio prije sedam stoljeća Boetije koji je izlažući Aristotelovo logičko djelo *O tumačenju*, pisao: »Svako ću Aristotelovo djelo, koje god mi dođe u ruke... i sve Platonove dijaloge... prenijeti na latinštinu« (Ego omne Aristotelis opus, quodcumque in manus venerit... omnes Platonis diálogos.. in Latinam redigam formam).ii

Međutim, Albert je izvedbi toga pothvata pristupio istom u Kolnu, dok je u Parizu najprije morao tumačiti Sveto pismo i Sentencije Petra Lombardijskog. Predavanja mladog profesora privukla su pažnju velikog broja studenata. U Parizu još uvijek živi predaja prema kojoj su mnogi studenti bili primorani slušati predavanja s trga ispred zgrade, pa se zato taj trg i danas zove »Place Maubert« (to jest Albertov trg). Zatim je Albert 1245. položio doktorat teologije, a 1248. bi poslan u Köln da otvori dominikansko sveučilište (studium generale) za izabrane studente iz raznih krajeva Europe. Među tim studentima nalazio se i Toma Akvinski, podrijetlom iz Kraljevstva Dviju Sicilija. Povijest je zabilježila dvije značajnije zgode između Alberta i Tome u Kolnu: jedna je zbiljska, a druga legendarna.

Budući da je Toma bio šutljiv mladić, školski kolege su ga nazivali »nijemim sicilijanskim volom«. Ali kad je Toma u jednoj javnoj raspravi zapanjio prisutne vještinom i dubinom rješavanja problema, Albert je proročki izjavio: »Mi ga zovemo 'nijemim volom', ali on će jednom tako zaraukati svojom naukom da će odjeknuti cijelim svijetom.«

Životopisac H. Ch. Scheeben donosi jednu zanimljivu legendu koja kazuje kako je Toma pokušao otkriti tajne Albertova laboratorija u jednom zakutku samostana gdje je u slobodno vrijeme neprestano nešto strugao, tesao, turpijao i kovao. Iskoristivši odsutnost učitelja, Toma je ušao u radionicu i promatrao čudnovate uređaje. No kad je htio izići, pred njim se ispriječila neka čovjeku slična spodoba i počela govoriti ljudskim glasom. Prestrašen, Toma zgrabi motku i udari po spodobi koja se srušila uz neobične zvukove. Kad se Albert vratio i vidio što se dogodilo, ljutilo je ukorio Tomu: »Toma, Toma, što

ⁱ Usp. *In Phys.*, lib. I, tract. 1, c. 1, u *Opera* (Borgnet), III, 4.

ⁱⁱ Usp. MIGNE, *Patrologia Latina* 64, 433.

si to učinio! Tvoje neznanje uništilo je drskom rukom djelo u čije sam ostvarenje utrošio najljepše godine svoga života.«¹

No vratimo se Albertovu zbiljskom životu i znanstvenom radu u Kolnu. Može se slobodno kazati da to razdoblje predstavlja zlatno doba Albertova života, činilo se da je bio obuzet neiscrpivim stvaralačkim poletom na svim područjima ljudskog života i kršćanskog apostolata, i to u godinama kad se većina ljudi povlači u mirovinu.

Prije svega, u Kolnu su se otkrile njegove sposobnosti kao čovjeka prakse koji je u nekoliko navrata spriječio teške društvene sukobe i riješio gotovo nerješive sporove između crkvenih i političkih vlasti (1252., 1258. i 1271. u Kolnu, 1258. u Liegeu itd.). Nadalje, zbog spomenutih društvenih vrлина bio je izabran za provincijala Njemačke dominikanske provincije (1254.—1257.), za papinskog savjetnika u Anagniju (1256.—1257.), za biskupa u Regensburgu (1260.—1262.), za križarskog propovjednika u Njemačkoj i Češkoj (1263.—1264.) i za sudionika Lyonskog sabora 1274., koji je radio na ujedinjenju katolicizma s pravoslavljem.

Svoju popularnost kao čovjek društvene prakse Albert nije stekao nekom besprincipijelnošću ili lukavošću, nego upravo pravednošću i razboritošću. Bio je zahtjevan u svakom pogledu, ali se naročito isticao kao pobornik siromašnog života svećenika i redovnika, jer je to smatrao bitnim uvjetom uspješnog naviještanja Evanđelja. Uvijek je putovao pješke, a to je i od drugih zahtijevao jer je htio da se vjesnici vjere jasno razlikuju od feudalnih gospodara. Nekome kolnskom kanoniku koji se hvalio da je iz Rima dobio dopuštenje da može posjedovati više nadarbina odrješito je odgovorio: »Tako, dosad ste mogli ići u pakao bez dozvole, a sada, eto, možete poći i s dozvolom.«

Svoj znanstveni rad u Kolnu Albert je započeo tumačenjem filozofsko-teoloških spisa Pseudo-Dionizija, nastavio je izlaganjem svih glavnih djela Aristotela, (također u Wiirzburgu od 1264. do 1267.) a završio pisanjem *Swne teologije*. Presudno značenje toga golemog književnog djela sastoji se u tome što je otvorilo novo razdoblje u povijesti kršćanske misli i evropske uljudbe. Ono je oslobodilo Zapad od tisućgodišnje dominacije platonizma, njegova dualizma i pretjeranog simbolizma, i omogućilo kršćanstvu da traži nove povijesne šanse u svijetu pomoću Aristotelova realizma i univerzalizma koji bolje odgovaraju njegovu katolicitetu.

Posve je razumljivo da je takav prijelomni pothvat morao izazvati snažne otpore sa svih strana, premda je Albert uvažavao dostignuća platonske baštine i naglašavao da ne želi biti nikakav vođa nekog novog naraštaja obožavalaca Aristotela: »Tko vjeruje da je Aristotel bio bog, mora vjerovati i to da se nikada nije prevario. Ali ako vjeruje da je bio čovjek, onda se bez sumnje mogao prevariti kao što se i mi vara-

¹ Usp. *Albertus Magnus*, str. 202—204. — »Najljepše godine svoga života«, smatra se oko 30 codina.

² To se vidi već i iz činjenice da je tumačio sva djela Pseudo-Dionizija. Osim toga, Albert kaže: »Znaj da čovjek ne može biti savršen u filozofiji bez poznavanja filozofije Aristotela i Platona (*Melaph.*, I, 1, tract. 5, c. 15).

mo« (Qui credit Aristotelem fuisse Deum ille debet credere, quod numquam erravit. Si autem credit ipsum esse hominem, tunc proculdubio errare potuit, sicut et nos).¹⁴ No teolozi nisu imali razumijevanja za Albertov povijesni pothvat nego su ga, naprotiv, pokušali svim sredstvima osujetiti i suzbiti. Tako se Albert već pedesetih godina tuži: »Ima nekih neznanica koji se na sve načine bore protiv upotrebe filozofije, osobito među Propovjednicima, gdje im se nitko ne opire; poput nerazumnih životinja psuju ono što im je nepoznato« (Quamvis quidam qui nesciunt, omnibus modis volunt impugnare usum philosophiae, et maxime in Praedicatoribus, ubi nullus eis resistit, tamquam bruta animalia blasphemantes in iis quae ignorant).¹⁵ A malo kasnije napadi na Alberta postaju tako žestoki te on mora energično prosvjedovati: »Govorim o nekim nesposobnim ljudima koji, nastojeći opravdati svoju nesposobnost, ne traže u tuđim spisima ništa drugo nego ono što mogu pokuditi;... Takvi su ubili Sokrata, prognali su Platona iz Atene s Akademije, a rovarili su i protiv Aristotela i protjerali ga... Takvi su u znanstvenim krugovima ono što je jetra u tijelu; kad naime žuč koja proizlazi iz jetre prodre u tijelo učini ga gorkim. Tako i u znanstvenom radu uvijek ima nekih vrlo gorkih i žučljivih ljudi koji zagorče život svima drugima i ne puštaju ih da u ugodnom društvu istražuju istinu« (Et hoc dico propter quosdam inertes, qui solatium suae inertiae quaerentes, nihil quaerunt in scriptis nisi quod reprehendant;... Tales Socratem occiderunt, Platonem de Athenis in Academiani fugaverunt, in Aristotelem machinantes etiam eum exire compulerunt... Qui in communicatione studii sunt quod hepar in corpore; in omni autem corpore humor fellis est, qui evaporando totum amaricat corpus, ita in studio semper sunt quidam amarissimi et fellei viri, qui omnes alios convertunt in amaritudinem, nec sinunt eos in dulcedine societatis quaerere veritatem).¹⁶«

Posljednje godine Albertova života protekle su u ustrajnoj obrani svoga djela. O tome svjedoči i njegov put u Pariz 1277. godine kada je kao starac od 84 godine sakupio sve svoje snage da bi obranio nauku učenika Tome Akvinskoga, koja je u stvari počivala na temeljima njegova djela. To je bio zadnji povijesni čin Albertova života. U siječnju 1279. godine sastavio je pismenu oporuku, a legenda sa svoje strane dodaje da je uskoro potpuno izgubio pamćenje i mudrost što ih je dobio po zagovoru Gospe prije ulaska u dominikanski red. Umro je 15. studenoga 1280. u kölnskom samostanu u Stolkgasse gdje je i pokopan. Danas mu tijelo počiva u dominikanskom samostanu Sv. Andrije blizu katedrale. Kao blaženik slavljen je u Kolnu i Regensburgu od 1484. godine, u cijeloj Crkvi od 1622., svecem i crkvenim naučiteljem proglašen je 16. prosinca 1931., a naslov zaštitnika svih prirodnoznanstvenika dobio je deset godina kasnije 16. prosinca 1941. — Sutra na 700. obljetnicu sv. Alberta papa Ivan Pavao II. dolazi u Köln da se pokloni nje-

¹⁴ Usp. *VIII Physic*, tract. 1, a. 14, u *Opera* (Borgnet), III, 553.

¹⁵ Usp. *Super Dionysium in epistolas*, 7, § 2, u *Opera* (Borgnet), XIV, 910. — Albert aludira na riječi *Judine poslanice*, r. 10: »A spomenuti uvredljivim riječima napadaju ono što ne razumiju, a kvare se onim što po prirodi, kao nerazumne životinje, znaju.«

¹⁶ Usp. *Politica*, I, 8, c. 6, u *Opera* (Borgnet), VIII, 803.

govim zemnim ostacima i posvjedoči da njegova duhovna baština nije samo stvar prošlosti nego također sadašnjosti i budućnosti. Pogledajmo sada ukratko doktrinarni sadržaj Albertova djela.

2. *Albert u svome djelu*

Do sada su sabrana djela Alberta Velikog izdana u dva navrata: u Lyonu 1651. godine u 21 folio-svezak (izd. Jammy) i u Parizu od 1890. do 1899., u 38 svezaka (izd. Borgnet). Novo kritičko izdanje počelo je izlaziti 1951., a predviđeno je 40 svezaka od kojih je dosad objavljeno 15 (Verlag Aschendorff, Münster).

Očigledno je da je u ovih nekoliko minuta predavanja nemoguće sažeti sve ono što Albert kaže na tridesetak tisuća stranica svojih sabranih djela. Ali također je jasno da se to obimno djelo sastoji samo od tri glavna tematska dijela, to jest od filozofskog, teološkog i prirodnoznanstvenog, u kojima se mogu razabrati neke osnovne odrednice epohalnog obrata što ga je Albert izveo u povijesti ljudskog znanja.

Prvi i temeljni čin toga obrata bilo je uspostavljanje relativne autonomije različitih ljudskih znanosti. Albert je bio onaj — a ne Luther, Calvin ili Descartes — koji je razgraničio nekadašnje mutno jedinstvo svih znanosti, među kojima je previše autoritativno vladala teologija, i složio u takav sustav u kojemu svaka znanost ima svoj predmet istraživanja i svoju metodu prosuđivanja istine. Prije Alberta mnogi su se teški problemi olako rješavali pozivanjem na neki teološki autoritet («ut ipse dixit»), dok je u Alberta svaka znanost dobila svoj autoritet, dakako uz uvjet da ga upotrebljava u traženje istine, a ne u sukobe među znanstvenim uglednicima. U tom smislu Albert kaže: »U pitanjima vjere i morala treba imati više povjerenja u Augtistina nego u filozofa, ukoliko zastupaju drukčije mišljenje nego on. Ali kad bi se raspravljalo o medicinskim pitanjima, više bih vjerovao Galenu ili Hipokratu; kad bi pak bili posrijedi prirodnoznanstveni problemi, više bih vjerovao Aristotelu ili nekom drugom iskusnom prirodoslovcu« (Augustino in his, quae sunt de fide et moribus plus quam philosophis credendum est, si dissentiunt. Sed si de medicina loqueretur plus ego crederem Galeno vel Hyppocrati; et si de naturiŝ rerum loquatur, credo Aristoteli plus vel alii experto in rerum naturiŝ)."

Iz rečenoga bjelodano proizlazi da se tek kod Alberta može govoriti o filozofiji, teologiji i prirodoslovlju kao o samostalnim znanostima, čim je Albert postavio to opće epistemološko načelo, put je bio otvoren za slobodno i odgovorno traženje istine na svim područjima svijeta i nadsvijeta, iskustva, razuma i vjere. A ta je odgovorna znanstvena sloboda donijela značajne rezultate već u djelu Alberta Velikoga, a da o djelu Tome Akvinskog zasad ne govorimo, pa ni o II. vatikanskom saboru koji je upravo to načelo prihvatio kao mjerodavno

" Usp. *ir Sent.*, dist. 13, a. 2, ad 1m.

za život Crkve u suvremenom svijetu kad govori o »opravdanoj autonomiji ovozemnih stvarnosti«.«

Stoga pogledajmo поблиže kako je to načelo bilo djelotvorno u filozofiji, teologiji i prirodoslovlju Alberta Velikog!

a) *Filozofija*. — Hegel kaže na jednome mjestu da je filozofija poslije tisućugodišnjeg prebivanja na tlu stare Grčke istom u Njemačkoj našla svoju novu domovinu i da odatle nastavlja utjecati na zbivanja svjetske povijesti. Taj se sud uglavnom može prihvatiti, pogotovo kad se uzme u obzir da je njemački narod od Alberta Velikoga do Martina Heideggera dao čovječanstvu ponajveće filozofske umove.

No što zna Hegel o začetniku njemačke filozofije Albertu Velikom? U svojoj *Povijesti filozofije on* priznaje, doduše, da je Albert »najčuvaniji njemački skolastičar«¹», ali ga poslije prikazuje na način koji nije dostojan ni Hegelova imena ni Albertove veličine. Hegelov je Albert legendama ličnost satkana od duhovitih anegdota i pogrešnih podataka. On iznosi npr. poznatu priču prema kojoj je Albert u mladosti bio tupoglav, ali je od Gospe dobio veliku mudrost, koja mu je potkraj života bila naglo oduzeta, pa je tako nastala poslovice »Albert je iznenada od magarca postao filozof i od filozofa magarac« (Albertus repente ex azino factus philosophus, et ex philosopho azinus). No Hegelu je, čini se, potpuno nepoznat bitan povijesni događaj vezan uz Albertovo ime, naime da je cjelovita grčka filozofija upravo zahvaljujući njemu prodrila na Zapad i da je filozofija njegovom zaslugom iz Dorila svoju samostalnost naspram teologije.

Doista, filozofija Albertu nije bila potrebna samo kao »službenica teologije«. On se ne služi njome samo zato da potkrijepi poneku vjersku istinu, već je pušta da slobodno kazuje svoju istinu, jer je uvjeren da filozofijska istina ne može proturječiti objavljenoj istini. Albert odlučno odbacuje stajalište onih teologa koji osuđuju filozofiju zato što se bavi svojim navodno beskorisnim ontološkim problemima pa zahtijevaju da filozofi prionu obrazlaganju vjerskih tajni, navlastito središnje tajne ?cršćanstva o uskrsnuću tijela: »Bezumni su« — kaže Albert — »oni koji prekoravaju filozofe što ne raspravljaju o usksnuću, jer se uskrsnuće ne može dokazati filozofski, već samo pomoću vjerskih načela« (Ex ista quaestione patet quod amentes sunt qui reprehendunt philosophos non loquentes de resurrectione, quia per philosophiam non potest probari resurrectione, sed potius per principia fidei).²

Albertovo zalaganje za samostalno filozofsko mišljenje naročito se očituje i u tome što se nije zadovoljio doslovnim tumačenjem Aristotelovih djela nego je kroz njih tražio istinu samoga svijeta. Za nj je filozofija bitno pokušaj razumijevanja onoga što jest, bitka, dakle ontologija, a ne prvenstveno onoga što su ljudi mislili i napisali, to jest hermeneuti-

¹ Usp. *Pastoralna konstitucija »Gaudium et spes« o Crkvi a suvremenom svijetu*, br. 36 itd.

² Usp. *Istorija filozofije*, sv. 3, str. 136, Beograd 1970.

³ Usp. *IV Sent.*, dist. 43, a. 3, u *Opera* (Borgnet), XXX, 509.

ka. Stoga on u tumačenju Aristotelovih djela ne slijedi riječ po riječ tekst Stagirićanina nego ga slobodno parafrazira, što mu pruža mogućnost da iznese i svoje vlastito filozofsko mišljenje i da ga zastupa s punom osobnom odgovornošću. Zato Alberta Velikog s pravom valja smatrati prvim izvornim filozofom kršćanskog svijeta i zapadne Evrope.

b) *Teologija*. — Nekome bi se danas moglo pričiniti da je Albert, boreći se za autonomiju filozofije, zapravo nanio velike štete teologiji, jer je filozofija svoju samostalnost, počevši od njegova suvremenika Sigerà iz Brabanta i kasnije od Descartesa, sve više zloupotrebjavala u protukršćanske svrhe. No taj dojam ne bi bio opravdan jer Siger je bio sljedbenik averoističkih nazora o suparničkom odnosu između filozofije i teologije, a ne Albertovih, koji su se zalagali za njihovu suglasnost. Štoviše, poznati belgijski stručnjak za srednji vijek Fernand van Steenberghen smatra da bi kršćanstvo vjerojatno bilo izbjeglo kobne posljedice averoističkih trvenja u svome krilu da je Albert Veliki samo desetak godina ranije bio sastavio svoju enciklopediju ljudskih znanosti.²¹ Ali njegova je enciklopedija došla prekasno, kad su se u misaone sukobe na Pariškom sveučilištu već dobrano uplele i razorne ljudske strasti. Na žalost, posljedice tih strahovitih sukoba još su i danas prisutne u nepomirljivim antagonističkim odnosima između filozofije i teologije.

Međutim, Albertov enciklopedijski projekt nipošto nije sadržavao elementa koji bi mogli ići na uštrb teologije. On se, naprotiv, zauzimao za samobitnost teološke znanosti i za njezin istinski razvoj. Istom je kod Alberta počelo bivati jasno što je zapravo predmet teološkog istraživanja i koje su zadaće teologije u svijetu. U tom smislu Albert zastupa mišljenje da je teologija svojevrsna čuvstvena i razumska znanost. Ona je »čuvstvena znanost« (scientia affectiva) i »bogoštovna znanost« (scientia secundum pietatem) kao u Bonaventure, ali je istodobno i »razložna znanost« (scientia argumentativa) kao u Tome. Sveto pismo je nezaobilazno polazište teologije. Treba samo pročitati Albertov proslov Ivanovu Evanđelju da bi se dokučila njegova izvanredna egzegetska prodornost. Njegovi komentari na Bibliju, promatrani s povijesnog stajališta, predstavljaju prelaznu fazu prema znanstvenoj egzegezi koja je usredotočena na traženje doslovnog smisla tekstova, pa se oslanja na načelo da Bibliju valja tumačiti u prvom redu samom Biblijom. Albertov komentar Lukinog evanđelja smatra se najznačajnijim egzegetskim djelom 13. stoljeća. A posebna značajka njegovih svetopisamskih tumačenja jest to da je u njima razasuta cijela antologija vrlo sadržajnih teoloških tekstova o Mariji i Euharistiji.

Na području dogmatske teologije Albert se također smatra utiračem novih putova. To vrijedi ponajprije za njegovu nauku o Trojstvu, o stvaranju svijeta i o naravi Crkve.²² Nije zanemariv ni njegov dopri-

²¹ Usp. *La philosophie au XIIIe siècle*, str. 305, Louvain-Paris 1966.

²² Usp. M. J. SCHEEBEN, *Die Mysterien des Christentums*, str. 98, Freiburg 1865; A. STOHR, *Die Hauptrichtungen der spekulativen Trinitätslehre in der Theologie des 13. Jahrhunderts*, *Theol. Quartalschrift*, CVI (1925), str. 113–135; J. GOERGEN, *Des heiligen Albertus Magnus Lehre von der göttlichen Vorselmng imd dem Fatimi unter besonderer Berücksichtigung*

nos moralnoj teologiji, kako su pokazali Lottin i drugi.⁵ Nema nikakve sumnje da je Albertova teologija dostigla svoj vrhunac na području mistične teologije.⁶ Nama je danas, priznajmo, gotovo neshvatljivo kako je život i rad čovjeka koji je od ranog djetinjstva bio pažljivi promatrač prirode, a potom angažirani crkveni društveni radnik, mogao biti istodobno skroz prodahnut smislom za ono što je Skrovito, Tajanstveno, Nedostupno i Nedokučivo, a da pri tome nije porekao ni iskustvo ni razum. No neosporna je činjenica da je Albert bio ne samo originalan mistik, što se vidi u njegovu djelu *O prisanjanju uz Boga* (De adhaerendo Deo), nego je ujedno bio i glavni nadahnutelj svih velikih likova njemačke mistike, kao što su Mehtilda iz Magdeburga, Meister Eckhart, Ivan Tauler i Henrik Seuse.

c) *Prirodne znanosti*. — Završavajući ovaj jezgroviti prikaz doktrinarnog sadržaja Albertova djela, moramo se ukratko osvrnuti i na njegovo značenje u povijesti prirodnih znanosti, jer je po tome već odavno stekao, čini se, neprolaznu slavu u znanstvenim krugovima u svijetu. Da bismo se u to bar donekle uvjerali, dovoljno je otvoriti npr. našu Vojnu i Medicinsku enciklopediju koje bez oklijevanja priznaju da je bio svestran istraživač i pronicav izumitelj svoga vremena. I zaista, ako bacimo makar i letimičan pogled u Albertova sabrana djela, uvjerit ćemo se da su se njegova istraživanja protezala na sve prirodne znanosti ondašnjeg vremena: na botaniku, zoologiju, medicinu, fiziku, kemiju, mehaniku, mineralogiju, klimatologiju, meteorologiju, kozmografiju i astronomiju. Nije, dakle, bez razloga bio nazvan »Opći naučitelj« (Doctor universalis) i »Iskusan naučitelj« (Doctor expertus). Temeljno načelo svih tih istraživanja bilo je pomnjivo promatranje činjenica (experimentum). Prema Albertu prirodne znanosti ne mogu napredovati pukim logičkim doumljivanjem, pojmovnim razglabanjem i silogističkom tehnikom, nego se moraju osloniti na pozorno osluškivanje prirode, na podrobno i iscrpno opisivanje njezinih pojava. »Da je prirodna znanost nastavila ići onim putem koji joj je prokrčio Albert«, tvrdi povjesničar prirodnih znanosti H. Stadler, »ona bi bila prištedjela tri stoljeća zao-⁵statka.«

Danas se općenito priznaje da je zoologija poslije Aristotela a botanika poslije Teofrasta istom kod Alberta Velikog postigla pravi znanstveni napredak. Zato ga stručnjaci nazivaju prvim »prerenesansnim zoologom« koji je svojim očima promotrio sav životinjski svijet, a za 6. knjigu njegova djela *O biljkama* (De vegetabilibus) kažu da sadrži »prvu deskriptivnu floru Europe«. ²⁰ Bavio se karakterološkim istraživanjima

der Vorsehungs- und Schicksalstehre des Ulrich von Strassburg, Vehta 1932; W. SCHERER, *Des seligen Albertus Magnus Lehre von der Kirche*, Freiburg 1928.

Vidi: *Bibliografija na stranim jezicima*, br. 108—HO.

» *Jsto*, br. 11—114.

•• Usp. *Albertus Magntis von Cöln als Naturforscher und das Cölner Autogramm seiner Tiergeschichte* (Verhandlungen der Gesellschaft der Naturforscher und Ärzte), I. dio, str. 35, Leipzig 1909.

=« Usp. MARTIN GRABMANN, *Der Einfluss . . .*, Str. 351.

0 čovjeku, zanimao se za medicinu, napose za stomatologiju", a jedna je studija ukazala i na vrijedna psihijatrijska zapažanja u njegovu djelu."^ Na razne načine izlazio je u susret potrebama praktičnog života ljudi. Vršio je pokuse s vinovom lozom, povrćem i domaćim životinjama te je davao korisne savjete seljacima za unapređenje gospodarstva. Kako je od djetinjstva prijateljevao sa sokolovima, u Hildesheimu ih je uvježbao da tjeraju muhe iz samostanske blagovaonice. Kemijska istraživanja također su ulazila u područje njegova prirodnoznanstvenog interesa te naša *Vojna enciklopedija* napominje da je »dao recept za barut od salitre, drvenog uglja i sumpora, koji se može upotrijebiti za petarde i kao pogonsko sredstvo za rakete«.2» Uzmemo li u obzir Hegelovu primjedbu da je barut »bio jedan od glavnih sredstava za oslobođenje od fizičke sile i za izjednačavanje staleža«, da je on »slomio čvrstoću dvorova i dvoraca«, te tako pridonio ukidanju srednjovjekovne razlike između »gospodara i slugu«3», možemo bar donekle naslutiti epohalno značenje nekih Albertovih izuma.

No u posljednjih stopedeset godina, počevši od znamenitog njemačkog polihistora Aleksandra von Humboldtasi, povjesničari osobito ističu presudnu ulogu Albertovih istraživanja na području kozmografije. On se, naime, u svom djelu *O naravi mjesta* (*De natura loci*), slijedeći Aristotela, usudio napustiti biblijsku i homerovsku sliku Zemlje kao ravne plohe te je dokazivao da je Zemlja kuglastog oblika, da je prema tome moguće putovati iz Evrope u Indiju idući prema zapadu, da je taj put znatno kraći od uobičajenog puta oko Afrike i da je druga strana zemaljske kugle isto tako nastanjiva kao i naša. To je mišljenje dijelio s njim Toma Akvinski.

Kristof Kolumbo zacijelo nije pod izravnim utjecajem Albertova i Tomina mišljenja poduzeo svoj povijesni pothvat, ali je nepobitno dokazano da je to mišljenje, posredovanjem Kolumbova najvećeg prijatelja i zaštitnika dominikanca Diega de Deza iz Salamanke, znatno pridonijelo oblikovanju njegovih kozmografskih nazora i otkriću Amerike.³²

3. *Albert u Hrvatskoj*

No vrijeme je da zaključim ovo uvodno predavanje i da predam riječ onima koji će nas bilo kao predavači, bilo kao sudionici u raspra-

" Vidi: *Bibliografija na stranim jezicima*, br. 74.

« *Isto*, br. 71.

» Usp. UUBOMIR MIHAILOVIC, *Albertus Magnus (Albert, Graf von Boilstädt)*, *Vojna enciklopedija*, sv. 1, str. 89, Beograd 1970=.

" Usp. GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL, *Filozofija povijesti*, str. 365, Zagreb 1951.

P. MANDONNET upućuje na njegova djela na francuskom jeziku: *Essai critique de la géographie du Nouveau Continent*, 5 sv., Paris 1836.—1839. i *Cosmos*, sv. II, str. 121—427, Paris 1848. — O Humboldtovu odnosu prema Albertu u nas je pisala ponešto »Hrvatska straža« (Krk) 1907. godine (vidi bibliografiju).

" Usp. PIERRE MANDONNET, *Les Dominicains et la découverte de l'Amérique*, Paris 1893.

vama, još dalje povesti u otkrivanju stvarne veličine Albertove osobe i njegova djela. Uvjeren sam da se tijekom predavanja u duhu ne jednoga sudionika našega simpozija spontano pojavilo pitanje: Ali što Albert znači za nas ovdje u Hrvatskoj? Je li on ikada imao bilo kakve veze s hr\`atskom poviješću? Da li je upadna prisutnost njegova djela u svjetskoj povijesti ostavila bar nekakav trag na ovom našem povijesnom tlu, u našoj znanosti i kulturi, u našoj filozofiji i teologiji, u našoj Crkvi i njezinim školama?

Svi smo mi, dakako, skloni defetistički odmahnuti rukom i odgovoriti da od svega toga, na žalost, nema ništa. Ali bilo bi uputno da budemo oprezniji u svome reagiranju i da radije iskreno priznamo naše neznanje, jer istraživanja o Albertovoj prisutnosti u nas nisu još ni u povojima. Tko zna npr. bar približno koja se djela Alberta i o Albertu nalaze u našim knjižnicama u Dubrovniku, Zadru, Zagrebu, Sarajevu i drugdje?33 Tko je sposoban kazati nešto određeno o eventualnom utjecaju takozvanog »albertizma« na naše filozofe, teologe i filozofsko-teološke škole, budući da je taj pokret bio prilično jak između 15. i 17. stoljeća u Parizu, Kolnu, Krakovu i u susjednom Beču?3i

Priznamo li, dakle, naše neznanje u pogledu Albertove prisutnosti u Hrvatskoj, znat ćemo bolje cijiniti one skromne napore koji su prigodimice ukazivali na njegove veze s Hrvatima. Tako su neki naši povjesničari upozorili na zanimljivi podatak da Albert u svome djelu *Zrcalo svjedoznanstva* (*Speculum astronomiae*) spominje rad najstarijeg hrvatskog filozofsko-teološkog pisca, benediktinca Hermana Dalmatinca iz 12. stoljeća, iako se u najnovije vrijeme smatra da *Speculum astronomiae* nije Albertovo djelo, ss Tragovi Albertove prisutnosti mogu se ra-

" Knjižnica dominikanskog samostana u Dubrovniku posjedovala je do 1751. godine tri nakopisa Albertovih djela: *Logica et de sex principiis. De generatione et corruptione. De caelo et mundo* (v. Domaća bibliografija, br. 116). Ovi su rukopisi poslije nestali. — Zagrebačka stolna crkva posjeduje rukopis Albertova djela *Paraphrases in Aristotelis libros minoralium* (v. isto, br. 99). — U knjižnicama Hrvatske nalaze se inkunabule ovih djela Alberta: *Compendium theologiae veritatis, Opus in evangelium: Missus est Gabriel, De arte bene moriendi. Logica, Philosophia pauperum — De virtute intellectiva. De meteoris, Opus de animalibus. Summa de quattuor coaevis et de homine* (v. isto, br. 102). — Miroslav Vanino spominje da je Bartul Kašić, prema svjedočanstvu svoga suvremenika Girolama Nappija S. J., preveo na hrvatski djelo *Paradisus de virtutibus animae* (Raj o krepostima duše) koje se tada i kroz dugi niz godina pripisivalo Albertu Velikom (usp. M. VANINO, *Le Pere Barthélemy Kašić S. J., écrivain croate (1575-1650)*, u *Archivum Historicum Societatis Iesu*, VI (1937), str. 256). Na žalost, taj je rukopis izgubljen. — Prema Eduardu Hercigonji naši su glagoljaški pisci također prevodili *Paradisus animae* Alberta Velikog (isto, br. 153, 166). — Što se tiče sabranih djela Alberta, knjižnica dominikanskog samostana »Hijacint Bošković« u Zagrebu posjeduje dosad objavljenih 15 svezaka kritičkog izdanja »Editio Coloniensis« (Münster 1951. i si.), dok knjižnica Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu ima 21 svezak od ukupno 38 izdanja Borgnet (Paris 1890—1899). No je li to sve?

" Usp. GILES MEERSSEMAN, *Geschichte des Albertismus*. Heft 1: Die Pariser Anfänge des Kölner Albertismus, Paris 1933; Heft 2: Die ersten Kölner Kontroversen, Roma 1935; ZDISLAW KUKSEWICZ, *Contribution au probleme de l'influence de l'Albertinisme sur l'Université de Cracovie au XVe siècle*, u *Mediaevalia philosophica Polonorum*, XI (1963), str. 49—68.

" Vidi: Domaća bibliografija, br. 106, 175; BERNHARD GEYER, *Das »Speculum astronomicum« kein Werk des Albertus Magnus*, Münchener Theologische Zeitschrift, br. 4, Str. 95—101, München 1953. Rasprava o autentičnosti ovoga djela ipak se nastavlja (usp. LORIS STURLESE, *Saints et magiciens: Albert le Grand en face d'Hermès Trismégiste*, u *Archives de Philosophie*,

zabrati također u radovima vrijednih istraživača hrvatske filozofske baštine, okupljenih oko dra Vladimira Filipovića.³ Mi smo sa svoje strane ustanovili da je Frane Petrić poznavao Alberta kao prirodoslovca, a u bibliografiji kojom smo obuhvatili zadnjih 100 godina sabrali smo preko 200 naslova, premda smo uvjereni da ih ima najmanje dvaput više. Ta bibliografija pokazuje da je Albert bio poznat u Hrvatskoj uglavnom u svim svojim dimenzijama, kao i u ostalim zemljama, samo — razumije se — u manjoj mjeri. Za Albertom je osobito porastao interes tridesetih godina našega stoljeća u povodu njegova proglašenja svetim i crkvenim naučiteljem. Ovdje ne mogu a da ne spomenem naročite zasluge našega o. Hijacinta Boškovića koji je žrtvovao dobar dio svoga mladog života da priopći Hrvatskoj Albertovo djelo.⁴

Naravno, sve je to, gledajući na stvari u cjelini i uzevši u obzir stvarnu Albertovu povijesnu veličinu, malo, možda čak i premalo. Albert zaista nije u nas ono što bi mogao biti i što bi trebao da bude. On to nije, na žalost, ni u Crkvi u Hrvatskoj, ni u njezinim školama, ni u Hrvatskoj dominikanskoj provinciji.

Poželimo, dakle, da, počevši od ovoga simpozija, Albert počne rasti u Hrvatskoj, da postane »Velik« u pravom i pismom smislu riječi, kako mu ime kaže, ili bar znatno veći nego što je bio dosada.

DIE GESCHICHTLICHE BEDEUTUNG ALBERTS DES GROSSEN

Zusammenfassung

In diesem ersten Vortrag des zweitägigen Albertus Magnus-Symposiums, der am 14. November 1980 im Philosophisch-theologischen Institut SJ zu Zagreb gehalten wurde, bringt der Autor das Leben und Werk Alberts des Grossen dar. Der Vortrag besteht aus drei Teilen: 1. Albertus in seiner Zeit, 2. Albertus in seinem Werk, 3. Albertus in Kroatien.

Im ersten Teil wird das Leben des Albertus aufgrund der neuen historischen Forschungen dargestellt. Es wird weiterhin die unbestrittene Grösse dieses Mannes in einer sehr beweglichen Zeit unterstrichen.

t. 43, cahier 4, 1980, str. 632, bilj. 46, gdje se upućuje na recenziju tih rasprava u *Bulletin de théologie ancienne et médiévale*, XII, (1979), 1333, str. 485–486.

Vidi: *Domaća bibliografija*, br. 160, 170, 171.

» Isto, br. 176, 190.

" Zabilježili smo 18 bibliografskih jedinica od kojih se jedna odnosi na knjigu, dosad jedinu na hrvatskom jeziku.

Im zweiten Teil wird das grundlegende Prinzip der Autonomie der verschiedenen Wissenschaften als das geschichtliche Novum des Albertus Magnus hervorgehoben. Die Fruchtbarkeit dieses Prinzips kommt schon im philosophischen, theologischen und naturwissenschaftlichen Denken des Doctor universalis zum Ausdruck.

Im dritten Teil wird zuerst festgestellt, dass die tatsächliche Anwesenheit des Werkes des Albertus Magnus in Kroatien fast ganz unbekannt ist, da sie bis heute von niemand untersucht wurde. Dann erwähnt der Autor kurz, welche Handschriften, Inkunabeln und andere Werke des grossen Kirchenlehrers in den Bibliotheken Kroatiens zu finden sind. Endlich wird vom Autor eine heimische Albertus-Bibliographie (1879—1980) und eine Auswahl der fremdsprachigen Literatur dem kroatischen Leser dargeboten. (Siehe SS. 187—206.)

Der Schluss des Autors lautet: Da unsere Zeit durch eine verhängnisvolle Zersplitterung des menschlichen Daseins und durch Gegenüberstellung der verschiedenen Fähigkeiten des Menschen gekennzeichnet ist, sollte der Doctor *universalis* auch unser Lehrer sein. Er muss eine tatkräftige Grösse auch im Leben Kroatiens, insbesondere in seiner Kirche und in seinen theologischen Hochschulen, werden.